

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ВІННИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ІМ. М.І. ПИРОГОВА

Кафедра філософії та суспільних наук

**ФІЛОСОФІЯ
В СУЧАСНОМУ НАУКОВОМУ
ТА
СОЦІАЛЬНО - ПОЛІТИЧНОМУ
ДИСКУРСАХ**

МАТЕРІАЛИ ДОПОВІДЕЙ ТА ВИСТУПІВ

**ІІІ-ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
НАУКОВО - ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ
З МІЖНАРОДНОЮ УЧАСТЮ**

17 листопада 2022 року

ВІННИЦЯ 2022

УДК: 1(091):004.83

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР

академік Національної академії медичних наук України,
ректор ЗВО Вінницького національного медичного університету
ім. М.І. Пирогова,

доктор медичних наук, професор, професор ЗВО кафедри нормальної фізіології
Мороз Василь Максимович

ЗАСТУПНИКИ ГОЛОВНОГО РЕДАКТОРА

проректор ЗВО з наукової роботи

Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова,
доктор медичних наук, професор, професор ЗВО кафедри нормальної фізіології
Власенко Олег Володимирович

Професор ЗВО кафедри філософії та суспільних наук
Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова,
доктор філософських наук, професор
Вергелес Костянтин Миколайович

Редакційна колегія:

Харьковченко Євген Анатолійович доктор філософських наук, професор,
завідувач ЗВО кафедри релігієзнавства філософського факультету Київського
національного університету імені Тараса Шевченка

Куліш Павло Лаврентійович кандидат філософських наук, доцент, доцент ЗВО
кафедри філософії та суспільних наук Вінницького національного медичного
університету ім. М.І. Пирогова (ВІДПОВІДАЛЬНИЙ СЕКРЕТАР)

Мельник Віктор Мирославович, кандидат політичних наук викладач ЗВО
кафедри політології філософського факультету Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

Філософія в сучасному науковому та соціально-політичному дискурсах.
Матеріали доповідей та виступів III всеукраїнської науково-практичної конференції з
міжнародною участю 17 листопада 2022 року Вінниця 2022. ТОВ «Друк плюс». – 180 с.

ISBN 978-7120-7791-39-0

Збірник містить матеріали доповідей та виступів учасників III всеукраїнської
науково-практичної конференції з міжнародною участю «**Філософія в сучасному
науковому та соціально-політичному дискурсах**», яка відбулась у Вінницькому
національному медичному університеті ім. М.І. Пирогова 17 листопада 2022 року з
нагоди святкування Міжнародного дня філософії. У поданих матеріалах висвітлюється
широке коло актуальних проблем розвитку філософських дисциплін від минулих часів
до сучасних. Збірник адресовано науковцям, вищої та середньої освіти, аспірантам,
магістрантам, пошукувачам, студентам та всім хто цікавиться філософією й
гуманітарними дисциплінами.

Матеріали подані в авторській редакції. Автори опублікованих матеріалів несуть
повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, економіко-
статистичних даних, власних імен, посилань, грамотність, літературний стиль та інших
відомостей. Редколегія залишає за собою право скорочувати та редагувати подані
матеріали. Рукописи не повертаються. Організатори конференції та члени редколегії не
завжди поділяють думки учасників (авторів).

Рекомендовано до друку Вченою радою Вінницького національного медичного
університету ім. М.І. Пирогова протокол № 4 від 24 листопада 2022 р.

УДК: 1(091):004.83

ISBN 978-7120-7791-39-0

Калач Д.М.,
к.філос.н., доцент,
доцент ЗВО кафедри філософії та суспільних наук,
Вінницький національний медичний університет ім. М.І. Пирогова
м. Вінниця, Україна

МОРАЛЬ – ЯК ОСНОВА ДЛЯ ЕТИКИ

Етика визначає, що є правильним чи неправильним, добрим чи поганим, справедливим чи несправедливим, відповідальним чи безвідповідальним, обов'язковим чи дозволеним, гідним похвали чи осуду. Вона асоціюється з почуттям провини, сорому, обурення, образи, емпатії, співчуття та турботи. Її цікавить як характер, так і поведінка. З одного боку, вона виходить з нашого соціального середовища, усталеної практики, закону, релігії та індивідуальної свідомості. З іншого боку, критично оцінює кожне з цих джерел. Таким чином, етика є складною і часто суперечливою. Це робить етику схожою на мораль. У більшості сучасних визначеннях, етика та мораль є приблизно синонімами. Це відповідає етимології двох слів. Мораль походить від латинського слова *moralis*. *Moralis* — це термін, який увів давньоримський філософ Ціцерон, щоб перекласти давньогрецький *ethikos* на латинь. [4, 96] Обидва означають, приблизно, що стосуються характеру; але сьогодні їхні англійські похідні стосуються набагато більше, ніж просто характеру.

Знайомство дітей з етикою, або мораллю, відбувається досить рано. Вони сперечаються з братами, сестрами та товаришами про те, що є справедливим, а що несправедливим. Похвала й закиди, які вони отримують від батьків, учителів та інших, спонукають їх вірити, що вони здатні певною мірою відповідально поводитися. Вони є як одержувачами, так і розповсюджувачами образи, обурення та інших морально реактивних установок. Існують також переконливі докази того, що діти, навіть у віці чотирьох років, мають інтуїтивне розуміння різниці між тим, що є просто звичайним (наприклад, носити певний одяг до школи) і тим, що є морально важливим (наприклад, не кидати фарбу в інше дитяче обличчя). Таким чином, незважаючи на їхній обмежений досвід, діти, як правило, мають значний ступінь моральної витонченості до того часу, як вони вступають до школи. [5, 21]

Далі відбувається поступове розширення й уточнення основних моральних понять, процес, який зберігає багато центральних рис цих

понять. Моральний розвиток — це розширення запасу парадигм для кожного морального типу; розробка все кращих і кращих визначень того, що є прикладом цих парадигм; краще оцінювати зв'язок між простими особинами роду та близькими родичами; навчитися вирішувати конкуруючі претензії з різних моральних видів (класично інколи конкуруючі претензії справедливості та співчуття, але можливі багато інших конфліктів).

Це дає зрозуміти, що хоча моральний початок дитини може бути раннім і вражаючим, існує багато конфліктів. Це означає, що існує постійна потреба в моральних рефлексіях, і це не закінчується з дорослим життям, яке лише додає нові виміри.

Тим не менш, дехто може подумати, що мораль — це радше суб'єктивні почуття, ніж ретельні роздуми. Однак дослідження психологів розвитку надають переконливі докази того, що, незважаючи на важливість почуттів, моральне міркування також є фундаментальною частиною моралі. [3, 52]

Існує також описовий аспект моралі. Психологи, соціологи та антропологи можуть спробувати визначити, які конкретні цінності насправді приймає певна група людей, як ці цінності пов'язані з поведінкою людей, їхніми соціальними та політичними інститутами чи релігійними переконаннями. Вони можуть зібрати інформацію про типи цінностей, яких дотримуються люди. Деякі з цих цінностей, хоча й не є моральними цінностями (наприклад, певні естетичні цінності або цінності, які ми надаємо матеріальним благам), все ж можуть розглядатися як достатньо важливі, щоб отримати моральний (і навіть правовий) захист. Але соціологи можуть описати це, не обов'язково схвалюючи цінності, які люди насправді приймають як цінності, які вони повинні прийняти. Запитати, які цінності люди повинні прийняти, означає поставити нормативне, а не просто описове запитання. Це питання про те, які цінності заслуговують на прийняття, а не просто про те, чи вони прийняті; і це справа нормативної етики для вирішення цих питань.

Здебільшого філософська етика є нормативною за своєю спрямованістю. У ній розглядаються основні питання про те, якими мають бути наші цінності, яке фундаментальне обґрунтування вони можуть отримати, якщо таке взагалі є, і чи можна їх організувати у всеохоплюючу послідовну теорію. Інша частина філософської етики називається метаетикою, яка вивчає природу мови та логіки, які ми використовуємо,

коли нас турбує мораль (на відміну, скажімо, від закону чи соціального етикету).

Формулюючи свої теорії, філософи повинні поважати розуміння моралі, яке мають звичайні люди, навіть якщо вони, можливо, ніколи не відкривали філософську книгу. Наприклад, розповідь Арістотеля про чесноти, категоричний імператив Іммануїла Канта та утилітарні теорії Джона Стюарта Мілля усі починаються з того, що вони вважають загальноприйнятими моральними поглядами; і вони бачать своє завдання в тому, щоб сформулювати, уточнити та переробити ці погляди, де це необхідно. Вони роблять це таким чином, тим не менше, поважають звичайну, повсякденну мораль. Наприклад, Кант намагається показати, як його категоричний імператив дає нам краще розуміння моральних ідей. Джон Стюарт Мілля стверджує, що його утилітаристська теорія поважає та забезпечує надійну основу для таких базових, загальноприйнятих правил моралі, як говорити правду та дотримуватись обіцянок, водночас забезпечуючи більш фундаментальний принцип для вирішення конфліктів між правилами. Незважаючи на те, що іноді важко розрізнити їхні твори, обмеження загальної моралі залишаються очевидними. [3, 158]

Враховуючи очевидні моральні відмінності, які спостерігаються між людьми з різним національним, етнічним або релігійним походженням, може здатися наївним говорити про спільні моральні цінності, як ми маємо. Які моральні цінності, можна поділити через національні, етнічні, релігійні чи інші кордони? Є низка проблем, які перетинають ці межі: проблеми довкілля; війна та ворожнеча; епідемії; перенаселення; бідність; голод; стихійні лиха (землетруси, торнадо, посухи, повені); і навіть техногенні катастрофи (Чорнобиль). Той факт, що ми визнаємо це загальними проблемами, говорить про те, що ми поділяємо деякі базові цінності (наприклад, здоров'я, мир, безпека та бажання принаймні мінімального щастя).

Оскільки ми зацікавлені в обґрунтуванні наших моральних суджень, на відміну від простого відстоювання своїх поглядів, ми прагнемо бути розсудливими з іншими. У цьому відношенні виправдання в моралі подібне до виправдання в науці. Виправдання в обох сферах є публічним процесом. Недостатньо переконувати себе наодинці, і тільки своїми власними словами. Вироблення принципів, на основі яких ми можемо міркувати спільно, може здатися досить складним завданням. Але є широкомасштабний, давній принцип, який є корисним для початку.

Більшість моральних систем і основних релігій дотримуються певної форми Золотого правила: чиніть з іншими так, як бажаєте, щоб чинили з вами. Незважаючи на те, що сформулювати це просто, інтерпретувати та реалізувати цей принцип виявилось складніше. [5, 31] Його успішне використання залежить від інших цінностей, які ми маємо. В етиці такий подвійний фокус призводить до застосування Золотого правила: намагатися пережити свої вчинки не лише як суб'єкт і агент, але й як одержувач, а іноді й жертва.

Приватні інтереси людей, їхні пристрасті та почуття; звички, часто засліплюють їх розуміння та упереджують їхні судження, а відповідно і поведінку. І оскільки люди більшою мірою схильні брати правила поведінки з моди, а не з веління розуму.

Література:

1. Адо П. Що таке антична філософія? /П'єр Адо// – Львів : Новий Акрополь, 2014. – 428 с.
2. Арістотель. Нікомахова етика /Αριστοτέλους. Ηθικα Νικομαχεια// - К.: Аквілон-Плюс, 2002. 480 с.
3. Гьосле Вітторіо. Практична філософія в сучасному світі. Пер. з нім., примітки та післямова Анатолія Єрмоленка. — Київ: Лібра, 2003. — 248 с.
4. Ціцерон М.Т. Про закони. Про державу. Про природу богів. /Марк Туллій Ціцерон// – Львів: Априорі, 2020. - 392 с.
5. Thomas Reid, Practical Ethics, edited with commentary by Knud Haakonssen (Princeton, NJ: Princeton University Press, 1990), p. 110.

Keller Olga,
PD Dr. habil.,
Philosophische Fakultät, Seminar für Mittelalterliche Geschichte
Eberhard Karls Universität Tübingen
Tübingen, Deutschland

EINIGE ANMERKUNGEN ZU BYZANTINISCHEN RECHTSANWÄLTEN

Von praktischer Bedeutung waren die juristischen Berufe, besonders Notare, Anwälte und Richter, wobei die Unterscheidung zwischen den beiden ersten Gruppen oft nicht erkennbar ist. Praktische Probleme des Rechtswesens,